

**Congrés sobre «La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània» (Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 26, 27 i 28 d'octubre de 2005).** — Els dies 26, 27 i 28 d'octubre de 2005 es va celebrar a la Universitat Autònoma de Barcelona (Bellaterra) —amb alguns actes també a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans de Barcelona— un congrés sobre *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*. L'organització ha anat a càrrec del Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània, format bàsicament per professors de la UAB i dirigit per Jordi Castellanos. L'activitat s'inscriu en el marc d'un projecte de recerca finançat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia i el Fons FEDER que porta el títol genèric de *L'escriptor i la seva imatge. Projecció social de la literatura a la Catalunya contemporània*. Val a dir que, també en el marc d'aquest projecte, ha aparegut recentment un llibre publicat pel mateix grup, el qual és, de fet, un bon complement a la feina feta en el congrés (Ramon Panyella, Jordi Marrugat, eds., *L'escriptor i la seva imatge. Contribució a la imatge dels intel·lectuals en la literatura catalana contemporània*, Barcelona, L'Avenç, 2006).

La circular de presentació deixa prou clars els objectius:

«El congrés pretén intervenir des de l'àmbit català en el debat històric, teòric i metodològic generat als darrers anys entorn del concepte d'intel·lectual i aportar-hi una nova perspectiva: la de la literatura i, més en concret, de la literatura catalana. Una literatura que ha viscut amb intensitat els problemes de projecció social, tant de l'escriptor com de tota la institució literària. Per això pensem que la perspectiva catalana pot aportar nova llum a un debat, el de la història dels intel·lectuals, que s'ha generalitzat en aquests darrers anys a Europa.

L'escriptor es defineix per una doble funció, la d'autor i la d'intel·lectual, és a dir, afegeix a la producció literària una determinada imatge de responsabilitat i representació col·lectives, una imatge que anirà evolucionant amb el temps fins a fer que les dues funcions siguin indistingibles, de manera que la funció «intel·lectual» acaba donant sentit al fet mateix de la creació. La idea de construcció i representació ideològiques, acaba impregnant tota l'activitat creadora fins i tot per a aquells que en rebutgen el caràcter elitista.

És aquesta, doncs, la nostra intenció: obtenir dels fenòmens concrets, locals, unes certes conclusions teòriques i obrir perspectives no contemplades en altres cultures. En la creació de la seva obra i de la seva imatge, l'escriptor incorpora una determinada concepció de la societat que l'envolta, d'allò que és i de com voldria que fos i arriba fins i tot, amb la seva literatura, a dissenyar una societat o una nació... La concepció de l'escriptor que s'autoinventa en relació amb la societat pensada afecta no només la seva obra personal, sinó les institucions literàries mateixes, inclosos els gèneres privilegiats en cada moment històric. Estudiar aquesta mena de problemes exigeix la perspectiva de la història de la literatura, de l'anàlisi literària. I aquest és l'objectiu del congrés».

Per tirar endavant aquests propòsits, els organitzadors dividiren els àmbits de treball, que eren els següents: 1) Els escriptors del Romanticisme. 2) L'escriptor «catalanista» de la Renaixença. 3) Fi de segle: l'artista messiànic. 4) L'intel·lectual orgànic. 5) Anarquisme, republicanisme, marxisme. L'escriptor compromès. 6) El model de *l'homme de lettres*. 7) Guerres i exilis. 8) La imatge de «poeta nacional». 9) Escriptors i intel·lectuals als darrers anys del segle xx.

Com és habitual en aquests casos, les diverses intervencions anaren emmarcades per una conferència inaugural i una de clausura. La inaugural, que es féu —com tots els actes del primer dia— a Barcelona, anà a càrrec del professor Geoffrey Ribbans de la Brown University dels Estats Units i versà sobre «Esculls i heroïsmes en el difícil procés de recuperar una tradició literària». La perspectiva forània fou en aquest cas un valor afegit a la dissertació sobre el tema, el qual s'il·lustrà amb exemples provinents bàsicament de la tradició catalana. De la conferència de clausura —ja a la UAB— se n'ocupà Joan Francesc Mira, professor de la Universitat Jaume I de Castelló, però també escriptor i assagista prou reconegut. La lliçó versà sobre «Els escriptors, el país i la literatura» i quedà molt en la línia del que són els seus articles sobre el tema, amb una clara defensa del paper dels escriptors en la configuració d'una cultura nacional.

Les ponències quedaren repartides al llarg de les diferents sessions. Els encarregats de fer-les foren Joan Lluís Marfany, de la Universitat de Liverpool, amb noves aportacions sobre els escriptors i la construcció d'una imatge suposadament catalanista durant el segle XIX («L'escriptor català entre l'Antic Règim i el Nou»); Josep M. Fradera, de la Universitat Pompeu Fabra, amb un treball molt documentat sobre la formació de la idea d'intel·lectual durant el segle XIX («L'intel·lectual abans de l'intel·lectual»); Bradley Epps, de Harvard, amb una reflexió sobre modernisme i anarquisme a partir d'uns dibuixos de Rusiñol («Un modernista davant els anarquistes: els *Caps d'anarquistes* de Santiago Rusiñol»); i Jordi Castellanos, de la Universitat Autònoma de Barcelona, sobre la imatge de l'intel·lectual durant el modernisme («L'escriptor modernista, l'intel·lectual *llatzerat*»).

De comunicacions se'n presentaren un bon gruix (quaranta-nou en total) i, com és habitual en aquests casos, tingueren un interès i una qualitat desiguals. Tot i així, cal fer constar la feina del comitè científic (integrat pels professors Enric Gallén de la Universitat Pompeu Fabra, Marina Gustà de la Universitat de Barcelona i Carme Gregori de la Universitat de València), que féu una esporgada prèvia. Val la pena destacar el caràcter autènticament internacional del catàleg de participants. Les comunicacions es llegiren en sessions paral·leles ordenades a partir de criteris cronològics i temàtics. El primer dia estigué reservat a les de tema vuitcentista, amb intervencions d'Antoni-Lluc Ferrer («Aribau: un escriptor renaixentista *malgré lui*»), Manuel Jorba («Els escriptors en les memòries de Joaquim M. Sanromà»), Enric Casany («Una tertúlia literària durant el bienni progressista»), Joan Rocamora («Rossend Arús i Arderiu: una altra Renaixença. Del teatre com a tribuna política a la premsa lliurepensadora»), Roger Canadell («L'obra escrita de Josep Anselm Clavé: la projecció social de l'escriptor al servei d'un projecte social?») i Miquel M. Gibert («La responsabilitat cívica dels dramaturgs en el segle XIX: els models d'Antoni Ribot i Fontserè i de Josep Mañé i Flaquer»).

El matí del segon dia hi hagué una primera sessió de comunicacions sobre aspectes a cavall entre els segles XIX i XX, amb intervencions de Ramon Panyella («Josep Franquesa i Gomis, un activista del catalanisme de la Renaixença»), Margarida Casacuberta, que oferí una mostra de les seves investigacions a l'arxiu de Francesc Matheu («Francesc Matheu, entre el catalanisme i l'antiintel·lectualisme»), i Marta Robles («ApeHes Mestres. El model de l'escriptor compromès *non engagé*»). La sessió paral·lela estigué dedicada a aspectes directament relacionats amb el Modernisme, amb participació d'Anna Sawicka, que féu una interessant

comparació sobre la imatge del senyor Esteve a Catalunya i a Polònia («El senyor Esteve i la «burguesia horrorosa» polonesa. L'artista contra el mecenes»), Joaquim Espinós («Pompeu Gener i la revista *Juventut*») i Ignasi Moreta («Joan Maragall, articulista i intel·lectual»). El segon bloc de comunicacions del matí del segon dia se centrà en la figura de poetes doblats de crítics i assagistes. Jordi Julià s'ocupà de Jaume Bofill i Mates («Guerau de Liost a la ciutat d'ivori. Imatge pública i màscara poètica de Jaume Bofill i Mates»), Jordi Marrugat de Marià Manent («Marià Manent, poeta invisible en els debats polítics i literaris de l'Europa dels anys 30») i Pilar Arnau donà a conèixer un material poc divulgat d'Alomar («Gabriel Alomar a *La Nación* de Buenos Aires»). La sessió paral·lela aplegà altres aspectes esparsos de la literatura dels anys vint i trenta. Hi participaren Judit Fontcuberta («Manuel de Montoliu i Togores: la necessitat de traduir») i Eulàlia Pérez Vallverdú («Josep M. Folch i Torres, un escriptor petit-burgès»).

Durant la tarda del segon dia es llegiren quatre blocs de comunicacions, la majoria de les quals centrades en les diferents imatges dels escriptors i escriptores en els anys 20 i 30 del segle xx. En uns quants casos el punt de mira fou el dels sectors socialment compromesos i d'origens més aviat marginals, amb treballs de Just Cortès («El viatge a Ítaca de l'escriptor compromès Àngel Samblancat: del republicanisme populista a l'esquerra catalana»), Maria Dasca («Notes sobre la representació de l'anarquista en la prosa catalana dels anys 20-30»), Helena Alonso («Ideologia i recepció literària: el cas de Joan Salvat-Papasseit») i Natalia Kharitonova, que proporcionà noves dades —en alguns casos prou curioses— a propòsit d'«Escriptors compromesos? Sobre el moviment d'escriptors revolucionaris catalans». Hi hagué també tres comunicacions sobre la imatge intel·lectual d'alguns altres escriptors: Olívia Gassol s'ocupà de Riba («Carles Riba. Un model d'intel·lectual per a una cultura en crisi»), Neus Real de dues escriptores d'aquell moment («El model de la *femme de lettres*. Les noves imatges dels anys trenta: Carme Montoriol i Rosa M. Arquimbau») i Salomé Ribes d'Alfons Par («Alfons Par, un exemple d'*homme de lettres*»). Completaren el programa de la sessió una intervenció de Montserrat Corretger sobre crítica literària («El paper de la crítica en la normalització de la producció literària, del públic lector i de les funcions de l'escriptor durant la Dictadura i la República, 1924-1934») i dues sobre influències concretes que anaren a càrrec de Teresa Iribarren («La magnitud del magnetisme de Maurois») i Jordi Mas («Matsuo Bashō com a referent de Josep Maria Junoy durant els anys vint i trenta del segle xx»).

Els dos primers blocs de comunicacions del matí del tercer dia del congrés oferiren noves aportacions sobre la imatge social de l'escriptor a partir de nous exemples a cavall entre els anys trenta i la postguerra. David Serrano parlà, un cop més, d'Amat-Piniella («Joaquim Amat-Piniella: el compromís antifeixista d'un lliurepensador laic»), Josep Camps i Arbós d'uns quants lleidatans il·lustres («De Lleida a Barcelona passant per París: sobre el procés de construcció de la figura de l'intel·lectual en Josep Carner-Ribalta, Ramon Xuriguera i Domènec de Bellmunt»), Francesc Foguet de Guansé («Domènec Guansé: «fer que la revolució sigui, com ho volia ser el catalanisme, una cultura», 1936-1939»), Dari Escandell de Puig i Ferrer («La paraula com a eina de reinstauració d'una imatge pública: Joan Puig i Ferrer, escriptor difamat»). Així mateix, M. Dolors Madrenas i Joan M. Ribera se centraren en aspectes concrets de l'epistolari de Víctor Català («Contrallums epistolars: un escorç de Caterina Albert i Paradís / Víctor Català des de fora de l'àmbit propi») i Francesc Vilanova posà en evidència l'erràtica figura de Carles Sentís en plena postguerra («Frivolitzar la realitat i guanyar fama i projecció a l'Espanya franquista: les dues guerres de Carlos Sentís»). El primer dels altres dos blocs matinals de comunicacions estigué dedicat als anys seixanta, amb participació de Jordi Prenafeta («L'operació «Realisme històric»: un balanç quaranta anys després»), Elisenda Marcer («Gabriel Ferrater. Entre l'autoinvençió social i l'aportació estè-

tica a través de G. Simmel i la poesia anglesa») i de qui signa aquesta crònica («Els premis de poesia i la projecció pública dels poetes catalans durant la dècada dels seixanta»). El segon féu un petit salt cronològic cap a la dècada dels setanta, amb tres intervencions clarament interrelacionades de Margalida Pons («Avantguarda dels setanta i compromís de l'escriptor: Biel Mesquida i l'afer «ucronia»»), Mercè Picornell («Retòriques de manifest. Aproximació a la producció crítica del col·lectiu Trencavel») i Eni Pradas («El col·lectiu Ignasi Ubach: textualisme i renovació de la narrativa catalana en la segona meitat dels anys setanta. Una modernitat inexistent»).

La tarda del tercer dia estigué dedicada a la literatura més estrictament contemporània, amb un bloc específic per al teatre en el qual participaren Sharon G. Feldman («El teatre català contemporani i l'esfera pública: dramaturgs i directors, melodrama i espectacle»), Núria Santamaria («Fabulacions dramàtiques sobre l'escriptor en el darrer quart de segle. Apunts per a una tipologia») i Jordi Vilaró («El primer teatre de Josep M. Benet i Jornet o el rescabament d'una tradició escapaçada»); una sèrie d'aproximacions a diversos poetes, amb aportacions de Mariona Masgrau («Joan Brossa i el malentès de la poesia visual»), Rosa Calafat i Biel Oliver («Un país a la recerca de tres poetes») i Anna Esteve («L'intel·lectual Pere Gimferrer a través del seu dietari: model i referències»); també narradors com Quim Monzó i Carme Riera, amb sengles intervencions d'Antoni Maestre («Quim Monzó antiintel·lectual: la lluita contra el tòpic») i Oriol Gonzàlez («Funció de la novel·la i visibilitat de l'autora a *La meitat de l'ànima* de Carme Riera») i una reflexió sobre Barcelona com a espai literari a càrrec d'Anna Benvenuti («La ciutat reconstruïda: escriure a Barcelona 1985-2000»). La traca final fou per a Agnès Toda i la seva entusiasta presentació de «Francesc Ribera «Titot», la veu compromesa de la música catalana actual».

Com a activitat complementària s'organitzà una visita a l'exposició *Les literatures de l'exili* al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, guiada per Julià Guillamon (comissari de la mostra) i Maria Campillo (col·laboradora i assessora). Sobre aquesta exposició hi ha també una crònica en aquesta mateixa secció de la revista.

En espera de la publicació de les actes —en el moment de redactar aquesta crònica encara estan en procés d'edició, la qual malauradament no recollirà la totalitat de les intervencions— podem dir que, en conjunt, el congrés sobre *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània* celebrat a la Universitat Autònoma de Barcelona ha estat una aportació significativa per al coneixement i difusió de noves dades sobre el tema i per a la reflexió i debat entre especialistes. [J. Au.]